

Täysistunto

Torstai 17.1.2019 klo 15.59—18.39

4. Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Kertomus K 22/2018 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

17.32 **Hanna-Leena Mattila kesk:** Arvoisa puhemies! Yhteiskuntaoppia yläkoulussa ja lukiossa opettaneena voin kertoa teille, hyvät edustajakollegat, että nykykoululaiset ymmärtävät tasa-arvon muunakin kuin naisten ja miesten välisenä tasa-arvona. Se tarkoittaa heille tasa-arvoa myös uskontojen, rotujen, eri-ikäisten sekä terveiden ja vammaisten välillä. Siksi voin täysin allekirjoittaa tasa-arvovaltuutetun näkemyksen, että koululla on merkittävä rooli tasa-arvokasvatuksessa. Siellä lapset ja nuoret saavat myös mallia opettajista oman sukupuolensa edustajina. Kaikissa perheissä ei ole automaattisesti isää ja äitiä, jolloin mies- tai naisopettaja on myös sitä kautta roolimallina lapsen ja nuoren elämässä. Olisikin tarpeellista, että kouluympäristössä olisi kumpaakin sukupuolta opettajina ja muuna kouluhenkilökuntana.

Ammattikasvattajana joudun muistuttamaan, että lapsen ja nuoren perheympäristö on kuitenkin se tärkein foorumi, jossa kaikkinaista kasvatustyötä tehdään. Jos isät osallistuvat kotitalouden töihin siinä missä äiditkin, kasvavat lapset käsitykseen, ettei ole olemassa erikseen naisten tai miesten töitä. Vanhempien suhtautuminen toisiinsa ja jälkikasvuunsa ohjaa myös asenteisiin kasvamista. Isän naisia väheksyvä ja jopa loukkaava puhuttelu kasvattaa uusia sovinistipoikia ja vastaavasti itseään vähätteleviä ja itsetunnoltaan nujerrettuja tyttöjä. Tämä pätee luonnollisesti myös toisinpäin. Kotikasvatus juontaa kauaskantoisesti myös muuhun elämään, jossa tasa-arvon luontaisesti sisäistäneen on helppo tulla toimeen kumpaakin sukupuolta olevien kanssa työelämässä ja vapaa-ajalla. He ovat varmasti myös niitä, jotka uskaltavat ääneen ihmetellä ja kyseenalaistaa luutuneita käsityksiä sukupuolirooleista.

Arvoisa puhemies! Ihanteelliseen tilanteeseen työelämän tasa-arvossa on vielä matkaa. Vaikka maailman mittapuulla suomalainen nainen kuuluu tasa-arvoisimpiin naisiin maailmassa, on hän jäljessä miehestä ainakin palkansaannin ja työsuhdeturvan suhteen. Seuraavan vaalikauden suuriksi tavoitteiksi pitää ottaa perhepolitiikan uudistaminen Suomessa, jonka eräänä osiona on työsuhdeturvan parantaminen. Edelleenkin synnytysikäiset naiset nähdään työnantajan näkökulmasta uhkana. Nyt kun Suomessa eletään historiallisen alhaista syntyneisyyden aikaa, pitäisi hälytyskellojen soida kovaa: miksi nuoret eivät uskal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

la perustaa perhettä, ja miksi nuoret naiset lykkäävät lasten saamista kypsille vuosikymmenille, jolloin se tulee biologisesti vaikeammaksi toteuttaa?

Kuluneen hallituskauden saavutuksia on ollut 2 000 euron kertakorvaus työnantajalle työntekijän jäädessä äitiysvapaalle. Tämä on askel eteenpäin, mutta matkaa on vielä siihen, että raskauden aiheuttamat kulut voitaisiin tasata niin, ettei se rasita äidin työnantajaa, sillä yleensä lapsella on tiedossa oleva isäkin. Tämän ratkaisemiseksi pitää löytää yhteinen tahtotila yhteiskunnassamme. Hoitovapaiden järjestelyyn pitäisi antaa perheille vapaat kädet toteuttaa se perheessä sille parhaiten sopivalla tavalla. Suomen Keskusta luottaa siihen, että perheissä kumpikin vanhempi haluaa hoitaa silmäteriään ja että vanhemmat osaavat päättää ilman pakkokeinoja, kuka jää kotiin ja kuka menee töihin. Vaihtoehtoja on oltava ja tulee olla aidosti valittavissa niin, ettei esimerkiksi työnantaja painosta isää olemaan käyttämättä tarjolla olevaa vapaata.

Yhteiskunnassamme tulisi kaikkien osapuolten yhteisenä tavoitteena olla sellainen perhe- ja työelämän yhdistämisen mahdollistava ja sitä kautta sukupuolten tasa-arvoa aidosti edistävä lainsäädäntö, joka kannustaisi perustamaan perheitä jopa jo opiskeluaikana, jolloin ollaan nuoria ja biologisesti optimaalisessa lisääntymisiässä. Tällä hetkellä tämä mahdollisuus on valitettavasti hukattuna, koska nuoremme ja erityisesti nuoret naiset haluavat ensin hankkia ammatin, saada vakituisen työpaikan tai ainakin tuntuvasti kokemusta silputyösuhteista ja osoittaa olevansa sitoutuneita ja urasuuntautuneita, jotta saavat työnantajiltaan jatkoa työsopimuksilleen. Nuoren miehen tarvitsee tuskin ajatella yhtä laskelmovasti.

17.36 Sari Tanus kd: Arvoisa herra puhemies! Meillä on käsittelyssä tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle vuodelta 2018. Tasa-arvolain tarkoituksenahan on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. On kirjoitettu, että lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää.

Tasa-arvovaltuutetun tehtäviin kuuluu antaa kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomus tasa-arvon tilasta valtakunnassa, ja tämä kertomus on nyt sitten ensimmäinen lajissaan. Tasa-arvovaltuutetun tärkein tehtävä on valvoa tasa-arvolain — tarkoittaa lakia naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta — tilaa valtakunnassa ja erityisesti valvoa lain syrjintäkieltojen noudattamista.

En ole aivan kokonaisuudessaan ehtinyt tätä hienolta ja laadukkaalta vaikuttavaa kirjaa läpi lukea mutta toteaisin, että täällä on paljon hyvää, arvokasta tietoa ja tekstiä mutta toisaalta täältä löytyy joku osio, joka on yllättäen huomattavasti toisia, sanoisinko, hatarammin perustein kirjoitettu. Huomioin kyllä, että se on aika pitkälti tietyn kansalaisjärjestön tekstien ja esitteiden mukainen, mikä tietyllä tavalla kyllä yllätti, kun sain tämän ensimmäisen tasa-arvovaltuutetun kirjan käsiini. Mutta näistä tärkeistä, arvokkaista asioista jos lähtisin liikkeelle:

Raskaus- ja perhevapaasyrjintä:

On sanottu, että raskaus- ja perhevapaasyrjintä on keskeinen tasa-arvo-ongelma. Sitä esiintyy kaikilla aloilla ja sektoreilla edelleen, ja jopa puolet tasa-arvovaltuutetulle tulevista työelämäyhteydenotoista liittyy nimenomaan raskaus- ja perhevapaasyrjintään. Kun on tehty kyselyjä ammattiliitoille, niin 46 prosenttia ammattiliitoista on ilmoittanut, että päivittäin tai ainakin viikoittain tulee yhteydenottoja raskaussyrjinnästä. Ja ajattelen ja näki-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

sin kyllä, että tämän päivän 20-luvun Suomessa, länsimaisessa demokratiassa, jossa arvostetaan perheitä, jossa arvostetaan lapsia ja nuoria ja jossa on viime viikkoina ja kuukausina paljon puhuttu matalasta syntyvyydestä, meidän tulisi tarttua vahvalla kädellä ja viiveettä tähän ongelmaan.

Tietysti on mietittävä syitä, ja itse ajattelen, että paitsi että raskaudesta, äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaasta koituvat kulut mielestäni tulisi täysimittaisesti korvata työnantajille, niin sen lisäksi näkisin, että on erittäin tärkeää vaikuttaa asenteisiin ja tahtotilaan. Ja on erittäin tärkeää vaikuttaa, että saisimme Suomesta lapsi- ja perheystävällisen valtakunnan. Sellaisen yhteiskunnan, jossa myös työnantajat ilmoittaisivat mielellään jo rekrytointivaiheessa, että me olemme lapsi- ja perheystävällinen työyhteisö, jossa kannustetaan pitämään paitsi äitiys- niin myös isyysvapaita ja jossa kannustetaan pitämään vanhempainvapaata. Erityisesti tietysti isien merkitys on tärkeä. Toivoisin, että työnantajat jo alkuvaiheessa ja samaten keskustelujen myötä, töiden jatkumisen myötä nostaisivat esille ja kannustaisivat isiä pitämään enemmän isyys- ja perhevapaita. Ajattelen, että se asenneilmapiiri on tässä kaikista tärkein tekijä ja tietysti myös se, että jos palkkaerot ovat suuret, niin tokihan monta kertaa perheissä päätetään sen taloudellisen tilanteen perusteella, kumpi kotiin jää, isä vai äiti. Mutta näkisin, että erittäin suuri merkitys on sillä, minkälainen asenne työyhteisössä on.

Sen lisäksi tähän liittyen kannustaisin kaikkia merkitsemään myös CV:hen pidetyt äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaat. Ja toivoisin, että niitä tässä valtakunnassa ruvettaisiin huomioimaan myös niin, että on erittäin arvokas jakso se jakso, joka käytetään lasten kanssa kotona. Olen itse esittänyt jo aikoja sitten mietittäväksi mahdollisuutta, voisivatko pidetyt isyys-, äitiys- ja vanhempainvapaat olla myös asia, joka voisi korottaa palkkaa. Meillä on monta kertaa palkkahaitaria, ja palkkaa voi saada enemmän, jos on hyvä työkokemus, ansioitunut useammassa yrityksissä, mutta miksei se voisi olla myös positiivinen bonuspuoli, jos on hoitanut lapsia ja kasvattanut lapsia kotona, eli sekin voisi olla työntämässä palkkahaitarin yläosioon.

Tähän liittyen haluaisin nostaa käsittelyyn myös kirjassa esiin nostetut oppimiserot. On erittäin huolestuttavaa, että on arvioitu, että joka kahdeksas poika ei saavuta perusopetuksessa lukutaitoa, jolla selviäisi jatko-opinnoissa — joka kahdeksas poika. Ja kuitenkin tiedetään, että monipuolinen lukutaito on kaiken oppimisen perusta, minkä vuoksi sen merkitystä ei voi liikaa korostaa. Meillä monta kertaa tytöt pärjäävät hyvin. Tyttöjen tilanne ei ole ollenkaan niin huolestuttava, mutta joka kahdeksas poika. Me olemme Suomessa, jossa peruskoulu on valtava vientituote maailmalla, kaikille yhtenäisesti saavutettava, ilmainen yhtenäinen oppivelvollisuus. Mutta siihen liittyen, minkälaisella opilla, minkälaisilla taidoilla meidän lapset tulevat, valmistuvat niin sanotusti, peruskoulusta, näkisin, että niin tyttöihin kuin erityisesti poikiin huomiota kiinnitettäisiin. Jokaisella meidän lapsistamme, jotka päättävät peruskoulun, pitäisi olla ei vain kohtalainen vaan hyvä luku-, lasku- ja kirjoitustaito. Luku-, lasku- ja kirjoitustaito — sitä ei voi liikaa korostaa, ja erityisesti poikia ajatellen tähän tulisi kiinnittää huomiota. Kaiken kaikkiaan koulun olisi oltava kaikille lapsille ja nuorille turvallinen paikka, jossa ei tarvitse pelätä kouluun menemistä, ei tarvitsisi pelätä kiusaamista, häirintää eikä ahdistelua, ja tähän tasa-arvovaltuutettu on myös kiinnittänyt huomiota.

Arvoisa herra puhemies! Otan ehkä seuraavan puheenvuoron, jossa jatkan sitten vähän toisista teemoista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

17.44 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tasa-arvovaltuutetun kertomus on samalla erinomainen kertomus siitä, missä eri asioissa meillä on parannettavaa tasa-arvon sektorilla, ja niin kuin aikaisemmissa puheenvuoroissa on tullut esille, kyse ei ole vain sukupuolten välisestä tasa-arvosta vaan se on hyvin moniulotteinen käsite. Nostan tässä esille muutamien asian, jotka koskevat pääosin sitä sukupuolten välistä tasa-arvoa mutta ovat erittäin merkittäviä.

Ensinnäkin työelämän tasa-arvo, joka tällä hetkellä edelleenkin näkyy sekä palkassa että naisten työpaikan saamisen vaikeutena ja urakehityksessä: Tässä on yhä ihan selvää kyllä, että meidän perhevapaaudistuksella pitää tähän kohtaan tehdä muutoksia, niin että me saamme meidän työelämää tasa-arvoisemmaksi ja sitä kautta myöskin naisille mahdollisuuksia edetä urallansa sekä saada työelämää ja perhe-elämää paremmin yhteensovitettua. Näin ollen olen samaa mieltä tasa-arvovaltuutetun suosituksen kanssa, että tulee toteuttaa sellainen perhevapaaudistus, jossa lisätään isälle kiintiöityjä vapaita ja lisätään myöskin näitten vapaiden joustavuutta. Toki perheille pitää jättää joustavuutta ja valinnanmahdollisuuksia siitä, miten se jakaantuu, mutta sinne laitetaan myöskin isälle kiintiöity osuus, kun käytännössä mikään ei muutu, jos ei muutoksia tehdä.

Toinen asia, minkä haluan nostaa esille, on väkivalta: Euroopan perusoikeusviraston vuonna 2014 tekemän tutkimuksen mukaan Suomi on EU:n toiseksi vaarallisin maa naisille. Naisiin kohdistuva väkivalta on merkittävä tasa-arvokysymys mutta se on myöskin merkittävä ihmisoikeuskysymys. Naisiin kohdistuvan väkivallan suhteen Suomen on turvattava Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon riittävät resurssit, ja esimerkiksi matalan kynnyksen palveluihin ja turvataloihin pitää turvata paikat niin, että ei ole kynnystä hakeutua turvan piiriin. Tässä me olemme selvästi jälkijunassa muuta Eurooppaa.

Sitten viimeinen asia vielä seksuaalisen häirinnän suhteen: Se lähtee kulttuurista, ja jos me ajattelemme nyt seksuaalirikollisuutta, mitä on noussut esille Oulussa ja Helsingissä ja mitä on aikaisemminkin ollut, niin kyllä se kulttuurin muutos lähtee sieltä lapsuudesta ja koulumaailmasta niin, että meidän pitää asenteillamme ilmaista, että me emme hyväksy minkäänlaista seksuaalista häirintää ja myöskään tietenkään väkivaltaa. Eli seksuaalista häirintää pitää myöskin kysyä kouluterveyskyselyissä ja ottaa sitä siellä aktiivisesti esille, niin että lapsille ja kaikille ihmisille on selkeätä, että tämä ei ole sallittua.

17.47 Jaana Laitinen-Pesola kok: Arvoisa puhemies! Tässä tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa merkittävänä osa-alueena nousee esille juuri työelämän tasa-arvo, ja tämä onkin keskeinen osa-alue sekä tasa-arvolaisissa että valtuutetun toiminnassa.

Kertomuksesta käy, voisi sanoa, ikävä kyllä ilmi, että raskaus syrjintä on näkyvin työelämän syrjintäongelma, vaikka laki meillä kieltää sen yksiselitteisesti. Raskaus syrjintä vaikuttaa monin eri tavoin naisten urasuunnitelmiin, perhevapaiden tasapuoliseen hyödyntämiseen sekä nuorten aikuisten ajatuksiin perheen perustamisesta. Tämä ongelma ikävä kyllä kohdistuu erityisesti työuran alkuvaiheessa oleviin nuoriin naisiin, jotka usein vielä kaiken lisäksi ovat määräaikaisessa työsuhteessa. Ja täytyy sanoa, että julkinen sektori ei ole mikään hyvä esimerkki raskaus syrjinnässä. Kertomus osoittaa mielestäni selvästi sen, että raskaus syrjintää koskevaa lainsäädäntöä pitää edelleen kehittää.

Toinen tärkeä, kertomuksen työelämästä esille nouseva alue on tasa-arvokysymys liittyen palkka-avoimuuden kehittämiseen ja sitä kautta tietysti palkkatasa-arvon lisäämiseen. Haluankin uskoa, että ministeri Saarikon juuri nimittämä kolmikantainen työryhmä palkka-avoimuuden varmistamiseksi saa aikaan konkreettisia ehdotuksia, joiden avulla on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

edellytyksiä korjata perusteettomia sukupuolesta johtuvia palkkaeroja. Ainakin aika olisi jo edetä tässäkin asiassa.

Sukupuolinäkökulman vahvistaminen on ollut pitkään Suomessa tasa-arvopolitiikan tavoitteena, ja vaikka kehitystä on jonkin verran tapahtunut, niin voi sanoa, että tämän tavoitteen lopullinen toteutuminen on edelleen ikävä kyllä kaukana. Tuenkin tasa-arvovaltuutetun näkemystä siitä, että esimerkiksi jatkossa hallitusohjelmassa määriteltäisiin selkeät ja mittavat tasa-arvotavoitteet kansallisella tasolla ja siitä sitten eri hallinnonalat voisivat johtaa omat tasa-arvotavoitteensa — ja myös tietenkin implementoida ne käytäntöön. Esimerkiksi näin voitaisiin nostaa tasa-arvopolitiikan kunnianhimoa, ja siihen meillä varmasti on jatkossa syytä.

17.50 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Kun puhutaan tasa-arvokysymyksistä, niin usein kysytään, mikä on se kipein tasa-arvo-ongelma. Ja siihen on mahdoton vastata, koska kyse on usein isoista rakenteellisista asioista, jotka ovat syrjiviä, ja ne näkyvät eri tavalla eri sektoreilla.

Me puhuimme äsken esimerkiksi seksuaalirikoksista, jotka ovat ehkä niitä vallankäytön vastenmielisimpiä muotoja, mitä yhteiskunnasta löytyy, mutta tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa viitataan hyvin siihen, että ilmiö ei suinkaan ole mitenkään uusi. Euroopan perusoikeusvirasto julkaisi tutkimuksen, jonka mukaan Suomi on EU:n toiseksi vaarallisin maa naisille: suomalaisnaisista 47 prosenttia ilmoitti kokeneensa 15 vuotta täytettyään fyysisistä tai seksuaalista väkivaltaa. Tämä tutkimus julkaistiin 2012. Sillä ei oikeastaan ole paljonkaan tekemistä niiden asioiden kanssa, joista me olemme tänään esimerkiksi kyselytunnilla puhuneet, vaan tämä ilmiö on jotenkin suomalaisissa rakenteissa. Meidän on osattava puuttua sen eri osioihin ja eri motiiveista lähteviin tilanteisiin erilaisilla välineillä, koska ratkaisut ovat erilaisia erilaisten rikoksentehtäjäkijöiden kohdalla, mutta ongelma on yhteinen. Ja sitten taas, jos ajatellaan vaikkapa miesten kohtaamaa väkivaltaa, niin jos naiset kohtavat väkivaltaa useimmiten kotona ja läheistensä taholta, niin miehet taas joutuvat useimmiten tuntemattomien tekemän väkivallan kohteeksi. Ja silloin meidän on etsittävä erilaisia ratkaisuja siihen, millä me puutummme miesten kokemaan väkivaltaan. Siihen lääkkeitä eivät ole samoja kuin naisten kokeman väkivallan suhteen, vaikka nämä myös risteävät — en tarkoita sitä, että miehet kokevat vain kodin ulkopuolella ja naiset vain kotona, näinhän tämä ei tietenkään mene. Mutta Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä eli niin sanotun Istanbulin sopimuksen, ja me olemme pyrkineet toimeenpanemaan sitä. Meillä on itse asiassa toimeenpanosuunnitelma, ja monia toimia on tehty. Mutta voisin kysyä: olemmeko me tehneet tarpeeksi tuon sopimuksen hengen toteuttamiseksi? Ja silloin tullaan nimenomaan niihin palveluihin, joita saa ennalta ja joilla pystytään ehkäisemään kärjistyviä tilanteita, minkälaisia palveluita uhri saa, joutuuko ensi- ja turvakotiin jonottamaan vai pääseekö sinne silloin, kun on avun tarve — kyllä joutuu jonottamaan, ja näinhän se ei voi olla.

Tasa-arvovaltuutettu puuttuu myös vihapuheeseen. Ja se on ehkä tietyllä tavalla uusi asia, josta meillä on nyt vasta viime vuosina ruvettu keskustelemaan. Olin eilen romani-asiain neuvottelukunnan kokouksessa, jossa poliisikorkeakoulun tutkija puhui vihapuheesta, ja hän mielestäni kiteytti oikeastaan aika yksinkertaisella mutta osuvalla tavalla sen, miksi vihapuhe, ja miksi se rikoksena, on vaarallinen, joka kannattaa ottaa tosissaan. Hänen kiteytyksensä oli se, että siinä on yksilö, joka on uhri, tuon suoran teon uhri, mutta sii-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

nä on uhrina myös koko yhteisö, mihin tuo viha kohdistuu. Ja sekin meidän pitäisi muistaa tässä ajankohtaisessa keskustelussa, jota käymme, vaikkapa seksuaalirikosten kohdalla.

No, sukupuolten tasa-arvo työelämässä on isolla painolla kertomuksessa sen vuoksi, että se on sitä vanhaa kauraa niin sanotusti tasa-arvolaisissa, tasa-arvolakihan on pikkuisen laajentunut enemmän ehkä tänne koulutuksenkin puolelle kuin aikaisemmin, ja siinä on kyse myös rakenteellisista asioista ja yksittäisistä asioista. Jos me ajattelemme vaikka taloudellista tasa-arvoa ja palkkatasa-arvoa, ja jos me puutumme vain palkkatasa-arvokysymyksiin, niin me emme pysty ratkaisemaan palkkatasa-arvoa sen vuoksi, että kyse on yhteiskunnan isoista rakenteellisista asioista, jotka vaikuttavat siihen, miten palkkaus muodostuu. Ja sen vuoksi me tarvitsemme uudistuksia, jotka tuovat sekä vahvempia välineitä palkkaerojen kaventamiseen mutta tuovat tähän yhteiskuntaan myös niitä välineitä, jotka puuttuvat näihin isoihin rakenteellisiin kysymyksiin.

Rakenteellisten kysymysten puolelta tasa-arvovaltuutettu nostaa esiin perhevapaajärjestelmän uudistamisen, joka mielestäni on äärimmäisen kiireellinen asia. Sillä on työllisyyssulottuvuus ja sillä on tasa-arvoulottuvuus. Mutta sitten, jos mietitään palkkatasa-arvoa ja sitä työelämän niin kuin ydintasa-arvoa, niin silloin pitäisi miettiä sitä, että erilaiset hyvinvointisäännökset voitaisiin ulottaa myös syrjintään, joka tapahtuu silloin, kun valintapäätöstä edeltävä työhönottoprosessi menee pieleen. Nämä ovat niitä uusia asioita, joista ei kauhean paljon olla keskusteltu. Sen sijaan siitä, miten palkkatasa-arvoa voidaan lisätä tietoa lisäämällä, on puhuttu enemmän, mutta tekoja on itse asiassa tehty aika paljon liian vähän, jos näin voisi sanoa. Eli usein kyse on siitä, että esimerkiksi henkilöstöpoliittisen tasa-arvosuunnitelman ja yhdenvertaisuussuunnitelman yhdistäminen olisi yksi keino, jolla päästäisiin paremmin kiinni, mutta on kyse myös siitä, miten palkkakartoituksia tehtäessä saadaan sitä tietoa, millä voidaan verrata palkkoja, niin siellä yksittäisessä työpaikassa kuin myös toimialarajojen yli. Ja yksittäisessä työpaikassa, jos meillä on ne salaussäännökset, mitä meillä tällä hetkellä on, niin me emme tosiasiallisesti pääse kiinni palkkatasa-arvoon. En käy nyt läpi niitä esityksiä, mitä tasa-arvovaltuutettu esittää, mutta ne ovat lämpimästi kannatettavia, koska ne tuovat sinne työpaikalle lisää välineitä, millä puuttua näihin kysymyksiin.

Aika alkaa loppua, niin totean vain oppilaitosten tasa-arvosta, että mielestäni tämäkin, jos vaikkapa palataan tähän julkiseen keskusteluun jokunen aika sitten Sysmän koulusta ja rehtorin puheista, kuvaa sen, miten tärkeää kouluissa olisi tehdä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, koska sitä kautta koko työyhteisö voi sitoutua niihin tavoitteisiin, joita yhdenvertaisuustyössä halutaan edistää.

17.56 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tasa-arvovaltuutetun tärkein tehtävä on valvoa tasa-arvoa, erityisesti syrjintäkiellon noudattamista. Lisäksi tavoitteena on edistää tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista ja antaa tietoa tasa-arvolainsäädännöstä.

On harmillista, että tämä kertomus tulee näin kauden loppuvaiheessa tänne eduskunnan käsittelyyn, mutta toisaalta myönteisesti ajatellen voi toivoa, että seuraavissa hallitusneuvotteluissa asia on hyvässä muistissa. Nykyisessä hallitusohjelmassahan ei taideta tasa-arvoa edes mainita, ja siitä johtuen asia ei ole tullut myöskään täällä eduskunnassa kovin selkeästi esille. Myöskään lakiesityksissä tasa-arvovaikutusten arviointia ei voi määrätä eikä laadusta kehua. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on joutunut asiasta jatkuvasti huomauttamaan lausunnoissaan ja mietinnöissään. Varmasti edistymistä on vuosien aikana tapahtunut, mutta parannettavaa löytyy kyllä paljon. Jos asia olisi hallitusohjelmassa mainittu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

na, niin uskoakseni se tulisi paremmin mukaan myös tänne lainsäädäntötyöhön. Tasa-arvon toteutuminen edellyttää politiikkajohdonmukaisuutta eli asian huomioimista kaikessa päätöksenteossa. Tasa-arvon toteutuminen vaatii tahtoa ja tekoja, siis myös täällä eduskunnassa tarvitaan sekä tahtoa että tekoja. Mielestäni edustaja Filatov toi äsken hyvin esille rakenteellisten muutosten tarpeen.

Mutta nyt, arvoisa puhemies, pari sanaa tästä kertomuksesta, lähinnä sen työelämäosuudesta ja työelämänäkökulmasta aika pikaisen lukemisen pohjalta. Pari asiaa haluan nostaa esille.

Toissa päivänä keskustelimme täällä lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta, ja siinä yhteydessä omassa puheenvuorossani korostin myös työn ja perheen yhteensovittamisen tärkeyttä lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Myös tasa-arvovaltuutettu omassa kertomuksessaan puhuu työelämän tasa-arvon kohdalla lapsista. Hän esittää, että tulee toteuttaa perhevapaauudistus, jolla lisätään isille kiintiöityjä vapaita ja lisätään vapaiden käytön joustavuutta. Tasa-arvovaltuutettu korostaa myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden palauttamista kaikille lapsille. Toivottavasti nämä asiat toteutuvat ensi kaudella.

Huolestuttava asia työelämän tasa-arvon näkökulmasta on raskaus- ja perhevapaasyrjinnän yleisyys. Käytännössä tämä syrjintä ilmenee muun muassa määräaikaisten työsuhteiden keston rajoittamisena raskauden ja perhevapaiden vuoksi, hankaluuksina työhön paluussa perhevapaiden jälkeen sekä asiattomina kysymyksinä työhaastattelussa. Toisaalta epätyypilliset työsuhteet — kuten osa-aikatyö, määräaikaiset palvelussuhteet, nollatuntisopimukset ja niin edelleen — altistavat tämänkaltaiselle syrjinnälle, ja naiset ovat yliedustettuina myöskin näissä epätyypillisissä työsuhteissa. Isien korvamerkitty perhevapaasuus vähentäisi omalta osaltaan tämänkaltaista syrjintää, mutta myös työnantajien asenteissa tulisi tapahtua muutos. Oikeastaan koko yhteiskunnan asenteissa on vielä parantamisen varaa.

Itseäni ilahduttava asia tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa oli selkeät suositukset oppilaitosten tasa-arvon parantamiseen. Oppilaitoksilla on suuri merkitys sukupuoliroolien ja stereotyypioiden purkamisessa, mutta ajattelen samoin kuin tasa-arvovaltuutettukin, ettei näitä mahdollisuuksia ole riittävästi vielä hyödynnetty. Yksi keskeinen ongelma maassamme on työelämän segregatio, ja oppilaitosten tulisikin voimallisemmin pyrkiä vaikuttamaan omalla toiminnallaan siihen, että tätä segregatiota saataisiin vähennettyä. Toki tämän työn on käynnistytävä jo peruskoulussa, sillä tyttöjen ja poikien oppimiserot ovat Suomessa poikkeuksellisen suuria ja jopa kasvamaan päin. Tämä vaikuttaa myös ammatinvalintaan ja jatko-opintoihin. Oppimiseroja ja niiden syitä on edelleen tutkittava ja analysoitava, jotta voimme edistyä myöskin tasa-arvossa. — Kiitos.

18.01 Eva Biaudet r: Arvoisa puhemies, ärade talman! Täällä on käytetty monta hyvää, erittäin hyvää, puheenvuoroa, kiitos niistä, enkä halua itse asiassa toistaa näitä asioita moneen kertaan.

Tämä tasa-arvovaltuutetun kertomus on mielettömän iloinen uutinen. Se on täällä ensimmäistä kertaa. Ja mielestäni me olemme osoittaneet myöskin, että sen edeltäjä — tai sanotaan sen vertainen — yhdenvertaisuusvaltuutetun, ihmiskaupparaportoin, kertomus on osoittanut, että eduskunta pystyy tällä tavalla käsittelemään näitä syrjintäkysymyksiä ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiä, niin että me voimme edistää sitä poliittista päätöksentekoa, joka vaatii pitkäjänteistä työtä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

Olen todella iloinen, että tämä on olemassa. Naisverkosto ja naisjärjestöt mielestäni tekivät suuren työn, kun selkeästi ilmoittivat, että me haluamme pitää oman erityisen tasa-arvovaltuutetun, joka käsittelee nimenomaan sukupuolten välistä tasa-arvoa, että näitä ei voi yhdistää. Mikään syrjintäalue ei ole pieni, mutta on tärkeää, että voimme myöskin kokonaan katsoa naisten ja sukupuolten välistä syrjintää, tasa-arvoa aivan erityisesti, koska se käy läpi kaikkien asioiden ja yhteiskuntaryhmien. Olen itse Naisjärjestöjen Keskusliiton puheenjohtaja, joka on siis 58 järjestön kansalaisjärjestö, jossa on 400 000 jäsentä. Me olemme yhdessä Nytkiksen ja TANEn kanssa tehneet yli puoluerajojen, yli järjestörajojen seuraaville hallitusneuvotteluille tavoitteet. Ja hyvin paljon ne ovat yhteensovitettavissa tämän tasa-arvovaltuutetun suositusten ja asioiden kanssa.

Surullinen asiahan tasa-arvopolitiikassa on tietenkin se, että vaikka paljon on tehty, niin yllättävän paljon on vielä tekemättä. Olen itse aloittanut politiikassa 90-luvulla, ja samat kysymykset, samat ongelmat ovat vielä edessä. Siinä mielessä en ehkä itse enää ole niin luottavainen, että ne tapahtuvat itsestään, kuten esimerkiksi edustaja Mattila täällä ajatteli, että valinnanvapaus tavallaan ratkaisisi esimerkiksi hoivavastuiden tasaisemman käytön. Tällä hetkellä tämä kertomus kertoo, että miehet käyttävät alle 10 prosenttia näistä hoitokorvauksista, perhevapaiden korvauksista, ja se kyllä kertoo — vaikka nytkin on mahdollista valita ihan hyvin, ihan tasavertaisesti — että tilanne ei ole toivottava. En usko, että myöskään miehet ajattelevat, että se on toivottava.

Naisjärjestöjen työ tasa-arvon edistämiseksi on ollut valtavaa koko Suomen itsenäisyyden ja myöskin sitä edeltäneen kauden ajan. Siinä mielessä vieläkin ajattelen, että naiseri-tyistyötä on hyvin, hyvin tärkeä tehdä. Mielestäni edellinen kyselytunti osoitti sen, miten heikkoa on se tietämys esimerkiksi Suomen suurimmasta ihmisoikeusongelmasta, naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Ikään kuin se olisi tapahtunut ihan äsken, ja ikään kuin se jotenkin kohdistuisi johonkin erityiseen ryhmään. Me olemme saaneet monia, monia huomautuksia siitä, että emme ole riittävästi puuttuneet tähän kysymykseen, ja olemme myöskin eurooppalaisessa vertailussa huomattavan korkealla näissä väkivaltaluvuissa. Väkivalta parisuhteessa on tietenkin siinä mielessä aivan erityistyyppinen, että se jollain tavalla on hyvin paljon myöskin tällainen vapaus- ja valtakysymys. Se ei ole yksittäistapaus, se yleensä liittyy pitkäaikaiseen väkivaltaan ja siinä mielessä edellyttää ihan erilaisia vastatoimenpiteitä — kuten edustaja Filatov sanoi — kuin ehkä joku muu väkivaltatilanne, joka on enemmän tilannekohtainen ja ehkä satunnainen.

Puhuttiin jo näistä perhevapaista mutta mielestäni myöskin köyhyydestä ja taloudellisesta palkkaepätasa-arvosta. Köyhyys ja hoitovastuu ja hoivavastuu ja palkkaepätasa-arvo liittyvät myöskin minun mielestäni yhteen. Se, että naiset kantavat niin suuren osan tästä hoivavastuusta sekä nuorempana että varmasti myös myöhemmällä iällä, tarkoittaa myös, että heidän palkkakehityksensä tai ehkä heidän urakehityksensä, heidän valintansa silloin uran aikana ovat sellaisia, että he eivät pysty rakentamaan esimerkiksi sellaista eläkettä kuin jos heillä olisi ollut mahdollisuus jakaa niitä hoitovastuita paremmin.

Me olemme saaneet paljon aikaiseksi, ja meillä on kansainvälisiä sopimuksia, jotka velvoittavat meitä. Ajattelen, että esimerkiksi väkivallan vastaisessa työssä, ihmiskaupan vastaisessa työssä ja niin edelleen meidän jollain tavalla pitää ylläpitää tätä naisjärjestöjen yli puoluerajojen menevää yhteistyötä. Se on vielä välttämätöntä, koska meillä ei ole meidän puolueissa eikä eduskunnassa sellaista sananvaltaa, minkä me ansaitsemme.

Meillä on siinä mielessä ongelmaa, että me emme ole päässeet esimerkiksi edustavuudessa paljon yli tämän 40 prosentin — 30 vuodessa ei ole tapahtunut kehitystä, enkä aja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

tässä mitään matemaattista, absoluuttista ratkaisua, mutta olisi kuitenkin hyvä, jos se vaihtelisi edes jonkin verran, että se ei tuntuisi niin syrjivältä. Samoin ajattelen, että meidän pitäisi miettiä sitä, miten valiokuntajakaumat olisivat jollain tavalla tasaisemmat niin, että me emme ole tavallaan niin stereotyyppisesti jakautuneita mies- ja naisvaliokuntiin, koska ne vaikuttavat myöskin siihen, mitkä asiat muuttuvat tärkeämmiksi ja mitkä nousevat poliittisen agendan päälle.

Sen takia toivon, että tämä naisverkoston ja naisjärjestöjen yhteistyö, joka sitten toivotavasti myöskin poikii yli sukupuolten menevää yhteistyötä, voisi antaa tulosta. Olenkin tosi, tosi iloinen siitä, että on syntynyt uusi tasa-arvoa edistävä miesjärjestö, jonka nimi on Miehet ry. Joka on kuullut tämän IMF:n Christine Lagarden vetoomuksen miehille: nyt on myös miesten aika toimia tasa-arvon puolesta.

18.08 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat! Tasa-arvolaki kieltää yksiselitteisesti sukupuoleen perustuvan syrjinnän. Lisäksi lain pyrkimyksenä on parantaa erityisesti työelämän tasa-arvoa naisten ja miesten välillä. Tämä on erittäin tärkeä tavoite, sillä työelämässä koettu epätasa-arvo kantaa kauas, aina eläkeiän viime vaiheisiin saakka.

Tällä hetkellä työelämän tasa-arvossa on paljon kiinni kurottavaa. Kuten tasa-arvovaltuutettukin kertomuksessaan toteaa, taloudelliset erot naisten ja miesten välillä ovat selvät: palkkaero miesten hyväksi on 16 prosenttia ja eläke-ero vielä enemmän, 21 prosenttia. Palkkaeroa pitää kaventaa nykyistä ripeämmin ja paremmin keinoin, sillä nykytahdilla palkkaeron hävittämiseen menee 50 vuotta tasa-arvovaltuutetun mukaan.

Tapaan usein pienituloisia eläkkeensaajia, naisia, jotka kertovat, että eläketulot eivät mitenkään riitä edes kaikkein välttämättöimpiin menoihin, eli asumiseen, ruokaan, lääkkeisiin ja terveydenhoitoon, koska eläke on niin pieni ja menot kallistuvat kallistumistaan. Erityisesti yksin asuvat naiset, jotka sinnittelevät pienen eläkkeen varassa, ovat todella vaikeassa talousahdingossa. Naiset saavat miehiä pienempää eläkettä. Tulojen mittaustavasta riippuen eläke-ero miehiin on vuodessa 2 000—6 500 euroa. Naiset saavat toisin sanoen noin neljänneksen vähemmän työeläkettä kuin miehet. Työeläke-ero on seurausta naisten pienemmistä ansioista työuran aikana ja lyhyemmästä eläkkeen karttumisajasta. Eläketurvakeskuksen selvityksen mukaan naisten työura kutistuu erityisesti perheen perustamisen vaiheessa, 30—40 ikävuoden välillä. Tämän jälkeen miesten kirimä etumatka säilyy eläkkeelle jäämiseen saakka.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvovaltuutettu nostaa täydestä syystä esiin myös miesten pitämien perhevapaiden harvalukuisuuden. Totta on: miehet pitävät yhä suorastaan surullisen vähän perhevapaita, vain alle 10 prosenttia. Näin siitä huolimatta, että tiedämme hyvin, että tasaisempi perhevapaiden pitäminen hyödyttäisi niin naisia, lapsia kuin miehiä itseään.

Naisten kohdalla vanhemmuus, vanhempainvapaat ja kotihoidontukijaksot näkyvät työuran supistumisena. Kun äidit jäävät kotiin pitkiksi ajanjaksoiksi hoitamaan lapsia, isät jatkavat työssään. Usein miehet myös etenevät paremmin palkattuihin tehtäviin. Syntyy trendi, jossa miesten palkkatulot kohoavat jatkuvasti ja työurasta tulee pitkä. Toisin käy naisille, eikä perheen perustamisen vuosina syntynyt palkkaero näytä myöhemminkään taasoittuvan. Vuodet kuluvat, ja niiden aikana tullut ansiotuloero realisoituu naisten vähäisempinä työeläkkeinä.

Arvoisa puhemies! Eläketuloilla on suuri merkitys eläkeläisköyhyyden vähentämisessä. Avainasemassa taloudelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin eläkeläisenä on ehjä työura ja riittävä palkka, hyvin yhteensopiva työ- ja perhe-elämä sekä perhevapaiden jakaminen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

tasaisemmin. Erityishuomiota on kiinnitettävä hyviin työsuhteisiin ja on varmistettava, ettei kukaan tämän päivän työikäisistä jää huonojen työsuhteiden vuoksi vaille eläketurvaa ja joudu eläkeköyhyyteen.

Sukupuolten välinen tasa-arvo opinnoissa, työssä ja taloudellisesti on yhteiskunnallinen tavoite, jota kannattaa tavoitella. Siihen velvoittaa myös tasa-arvolaki, joka edellyttää, että naisilla ja miehillä pitää olla yhtäläiset edellytykset kaikilla elämänalueilla.

Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat, olettehan varmistaneet, että oma kotikuntanne on allekirjoittanut eurooppalaisen paikallis- ja aluehallinnon tasa-arvon peruskirjan. Sen tavoitteena on edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa kunta- ja aluehallinnossa vahvistaen sitoutumista sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen laajasti poliittisessa paikallisessa päätöksenteossa, toiminnan ja talouden ohjauksessa, palveluiden tarjonnassa, työnantajaroollissa sekä sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisyssä. Peruskirjan allekirjoittaneita kuntia tai maakuntia on tällä hetkellä Suomessa 25. Turhan vähän mielestäni. Valitettavaa on, ettei tämän Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa ole lainkaan sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä, ja tämä on kyllä näkynyt. Toivon suunnan muuttuvan hyvin pian Suomessa.

18.14 Sari Tanus kd: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käytetty monia oikein hyviä puheenvuoroja — todella tasa-arvoiset mahdollisuudet niin pojille kuin tytöille päästä opiskelemaan haluamalleen alalle, tasa-arvoiset mahdollisuudet niin naisille kuin miehillekin työskennellä ja edetä uralla, molemmille yhtä hyvin, ja tietysti saada yhtä suuret ansiot. Perheen ja opiskelun, perheen ja työn yhteensovittamisessa meillä on todella vielä tekemistä, ja ajattelen, että tähän tarvitaan paitsi sitä oikeaa asennetta myös tahtotilaa, ja uskoisin, että se on kyllä enenevässä määrin mahdollista. Meillähan täällä eduskunnassa on eduskuntatyön uudistamistyöryhmä, mitä puhemies Risikko johtaa, ja tämä työn ja perheen yhteensovittaminen on sielläkin yksi keskeinen teema.

Mutta sitten haluaisin vielä palata vähän tuohon edellisen puheenvuoroni teemaan kouluympäristöstä. Meillä lapsilla, opiskelijoilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, ja oppilasta ja opiskelijaa on suojattava niin väkivallalta, kiusaamiselta kuin häirinnältä. Se, mikä täällä oli hälyttävää, oli, että perusopetuksessa 8.- ja 9.-luokkalaisista pojista 12 prosenttia ja tytöistä 30 prosenttia ja sitten lukioden ja ammatillisten oppilaitosten pojista 8 prosenttia ja tytöistä 30 prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää. Suuri osa tästä tapahtuu koulupäivän ulkopuolella, mutta osa tapahtuu koulussa. Ja niin kuin tässä salissa olemme viime aikoina ja tänäänkin puhuneet paljon, on tapahtunut karmeita myös koulun ulkopuolella. Täytyy sanoa, että me emme ole saaneet suojeltua meidän lapsiamme ja nuoriamme niiltä tapahtumilta, mitä on tapahtunut, ja olen todella pahoillani näistä tapahtumista, ja myötätunto on vanhempien ja läheisten luona myös näissä asioissa.

Mutta se, mikä oli tässä tasa-arvovaltuutetun kirjoituksessa vielä hälyttävää, oli, että peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisista 11 prosenttia olisi tarvinnut tämänkaltaisessa tilanteessa apua koulun aikuisilta mutta ei ollut saanut sitä. Ajattelen, että tämä on erityisen huolestuttava tilanne: 11 prosenttia olisi tarvinnut tilanteessa koulun aikuiselta apua mutta ei ollut saanut sitä.

Osaamisen lisäksi on myös oltava halua ja rohkeutta puuttua esiin nousseisiin tilanteisiin ja ongelmiin — näin toteaa tasa-arvovaltuutettukin. Ajattelisin, että ehkä liian vähän puhumme kouluissa tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimisesta ja opettelemisesta. Näkisin, että tunne- ja vuorovaikutustaitoja niin lasten välisessä vuorovaikutuksessa, vanhem-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

pien, opiskelijoiden, nuorten välisessä vuorovaikutuksessa ja lasten ja nuorten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa tarvittaisiin huomattavasti enemmän, ja toivoisin, että koulussa näihin kiinnitettäisiin enenevässä määrin huomiota.

Mutta sitten, niin kuin tuossa aiemmin jo sanoin, tässä tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa on paljon hyvää ja laadukasta tekstiä ja monia hyviä ja laadukkaita kappaleita, mutta sitten minua hämmästytti, kun selailin tätä, tämä kappale 6 otsikolla Sukupuolen moninaisuus. Ja kun katselin tätä, niin tässä tuli kyllä väijäämättä esiin se, että tämä on pitkälti Setan esitteiden tekstiä. Kun tätä lukee läpi, niin verrattuna toisiin osioihin tämä jää kyllä huomattavasti hatarammalle, ja mistä perusteluita mihinkäkin asiaan. Tuleekin hyvin vahvasti ajatus siitä, että Seta, yksi meidän kansalaisjärjestöistä, on tuonut tänne hyvin vahvasti tekstiä ja ottanut ikään kuin oikeudekseen määritellä erinäisiä käsitteitä ja uudelleen muokata niitä. Ihmettelenkin kyllä, että tasa-arvovaltuutettu on tällä tavoin sisällyttänyt ne tämmöiseen ensimmäiseen kirjaansa.

Tämähän lähtee siitä, että myös ETENE, tämmöinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta, mikä koostuu hyvin eri alojen ammattilaisista, on ottanut ikään kuin valtuudekseen määritellä jo sukupuolen aivan meidän laista poikkeavalla tavalla, ikään kuin sukupuoli olisi tämmöinen monien asioiden jatkumo. Ja tässä tuleekin esille, että tässä 6. kappaleessa on monia ristiriitoja meidän nykyisen lain kanssa ja myös nykyisten yleisten käsitteiden kanssa ja nimenomaan sellaisten, jotka pyrkivät lisäämään terveyttä ja hyvinvointia näin pitkällä tähtäimellä.

Tässä vaiheessa haluaisin muistuttaa, että Setahan on seksuaalিতasa-arvon kansalaisjärjestö, johon kuuluu osa seksuaalivähemmistöistä, mutta läheskään kaikki seksuaalivähemmistöt eivät kuulu siihen eivätkä kannata Setan linjauksia, ja tämä on hyvä muistaa. Ja näihin sukupuoli- ja seksuaaliosioihin liittyen on hyvä muistaa, että meillä on laissa kolme tärkeää eri käsitettä, mitä ei saisi sekoittaa keskenään, ja valitettavasti tänä päivänä sekoitusta tapahtuu paljon. Nimittäin meillä on ”sukupuoli”, sitten meillä on ”sukupuoli-identiteetti” ja ”sukupuolen ilmaisu”, ja kun tänä päivänä yhteiskunnassa keskustellaan näistä asioista, valitettavan usein käytetään käsitettä ”sukupuoli”, kun pitäisi puhua ”sukupuoli-identiteetistä” tai ”sukupuolen ilmaisemisesta” tai ristiriidasta näiden asioiden välillä.

Sitten tässä on otettu ikään kuin poliittista kantaa myös translain muutokseen, ja täytyy sanoa, niin kuin aiemminkin olen todennut, että 80-luvulta lähtien olen ollut myös sukupuolivähemmistöjen kanssa tekemisissä enkä ole tavannut yhden ainutta transprosessin läpi käynyttä, joka kannattaisi tätä translain muutosehdotusta, mitä monin tavoin pyritään tuomaan läpi. Elikkä kannatetaan mieluummin sitä, että pitää olla täysi-ikäinen ennen kuin isoja muutoksia lähdetään tekemään, myös sitä, että käydään kaikki asiat huolella läpi, arvioidaan tilanne, annetaan nuorelle aikaa kysellä, kipuilla ja löytää se oma identiteettinsä.

Siinä mielessä ajattelisin, että kun meidän lapsilla ja nuorilla on tänä päivänä monta kertaa hyvin haasteelliset elinolosuhteet niin perheissä kuin koulussa ja on paljon rikkiäisyyttä ja on paljon myös ristiriitoja — osalla nuorista myös ristiriitaa oman identiteetin, seksuaali-identiteetin, ja kehon välillä — niin yritetään olla turvallisia aikuisia, myös terveydenhuollon ammattilaisia, opettajia, läheisiä koulussa, ja annetaan meidän lapsille ja nuorille rauhassa aikaa kasvaa ja kehittyä. Huolehditaan turvallisesta, rauhallisesta kasvusta ja kehitysympäristöstä ja annetaan meidän lapsille ja nuorille riittävästi aikaa löytää oma identiteetti ja se tasapaino myös identiteetin, omien tuntemusten ja kehon välillä.

Siinä mielessä täytyy sanoa, että vaikka tämä tasa-arvovaltuutetun kertomus sisälsi paljon hyvää ja laadukasta tekstiä, niin tämä kappale 6, niin kuin tuossa sanoin, valitettavasti

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

sisältää paljon ristiriitoja meidän nykyisen lakimme kanssa. Mutta tietysti se on tasa-arvovaltuutetun tällainen ikään kuin linjanveto tai poliittinen toive. Näitä kaikkia asioita on hyvä tarkkaan tutkailla ja arvioida ja tehdä se nimenomaan niin, että meidän lapset ja nuoret ja myös aikuiset huomioidaan omine tarpeineen ja tehdään päätöksiä, jotka edistävät terveyttä ja hyvinvointia ja nimenomaan pitkällä tähtäimellä ja kestäväällä tavalla.

18.23 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Tanus tuossa toikin juuri äsken ansiokkaasti esille sen toisen epäkohdan, johon olisin tässä raportissa kiinnittänyt huomiota, eli tämän aivan selkeän ideologisuuden näissä transsukupuolikysymyksissä, mikä tässä kertomuksessa ilmenee, ja aivan omituisen painoarvon näillä asioilla. Vaikka tasa-arvovaltuutettu ei ilmeisesti henkilönä olekaan suorastaan poliittinen toimija, toisin kuin esimerkiksi lapsiasiainvaltuutettu, niin tässä kyllä näkyy aivan selvä poliittinen painotus, ja mielestäni tällaista ei saisi näissä virallisissa raporteissa kyllä esittää.

Tämä toinen epäkohta, jonka haluan ainakin nyt tässä vaiheessa keskustelun ainoana ja siten oletettavasti myös parhaana mieskeskustelijana nostaa esille, on se, että tässä raportissa on hyvin ohuesti huomioitu miesten näkökulma näihin asioihin. Miehet ovat kuitenkin käsitykseni mukaan vähemmistösukupuoli Suomessa, eli se näkökulma kuitenkin pitäisi huomioida. Itse asiassa kertomuksen sivulla 16 sanotaan suoraan: ”Tässä kertomuksessa ei ole erillistä osiota miesten ja poikien kokemista tasa-arvo-ongelmista.” Kuitenkin samalla sivulla myöhemmin todetaan: ”Lähes kolmasosa tasa-arvovaltuutetun asiakasryhmenteistä tulee miehiltä.” Kuinka on mahdollista, että tässä nyt sitten ei ole sitä miesten omaa osiota? Onko tasa-arvovaltuutettu tehnyt tahallaan vai vahingossa huonoa työtä? Voiko tällaisen kertomuksen esittää palautettavaksi uudelleenvalmisteluun niin, että se tulisi kelvollisena meidän keskusteltavaksemme eduskuntaan?

Miesten syrjäytyminen on yleisempää, työttömyys on yleisempää, poikien oppimistulokset ovat huonompia, pahoinvointi kasaantuu, miesten eliniänodote on paljon naisia alempi. Kun puhutaan aina siitä naisen eurosta, niin pitäisiköhän käydä puhumaan miehen tunnistusta, joka on huomattavasti naisen tuntia lyhyempi? Mitä tämä kertomus antaa näiden ongelmien kanssa kosketuksessa oleville miehille? Eihän tässä kertomuksessa esitetä mitään toimia miesten aseman parantamiseksi, vain painostetaan perhevapaisiin, vaikka perheissä asia nähtäisiinkin toisin. Entä missä tässä kertomuksessa huomioidaan miesten kokemus perheväkivalta?

18.25 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Kannattaa muistaa se, että tasa-arvovaltuutettu ei kata kaikkia yhteiskunnan eriarvoisuuskysymyksiä, vaan hänen toimialansa on rajoitettu, ja se tietyllä tavalla ohjaa myös niitä asioita, mitä tässä kertomuksessa on. Mutta haluaisin puolustaa tasa-arvovaltuutettua siinä näkökulmassa, että kyllä hän esimerkiksi meillä valiokunnassa nosti esiin myös näitä mieserityisiä ongelmia, niitäkin, jotka eivät ehkä nousseet keskustelussa ja jotka eivät ihan suoraan liity tähän tematiikkaan, joka on hänen vastuullansa.

Mutta kun tässä syytettiin näitä kertomuksia poliittisiksi, niin kyllähän yhteiskunnan eteenpäinvieminen on aina poliittista. Siellä on aina jonkunlainen poliittinen linjaus takana. Se on tasa-arvopoliittinen, se on lapsipoliittinen, se on jotakin, ja se ei välttämättä ole sama asia kuin puoluepoliittinen. Uskon, että kaikilla meidän valtuutetuilla — en edes tiedä kaikkien valtuutettujen taustoja, mutta olettaisin — on voimakasta yhteiskunnallista taustaa, koska he ovat tällaiseen tehtävään lähteneet, ja he osaavat pitää sen erillään silloin,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

kun toimivat valtuutettuna ja tekevät sitä työtä, tai silloin, kun he toimivat muussa yhteiskunnassa.

Nostaisin täältä nyt esiin esimerkiksi sen, että kun koulujen ja oppilaitosten tasa-arvosuunnitelmat ovat lakiin tulleet uutena elementtinä, niin tässä nimenomaan puututaan tähän mieserityiseen tai poikaerityiseen tasa-arvokysymykseen. Siellä kohdassa tasa-arvovaltuutettu nimenomaan suosittaa sitä, että kiinnitetään huomiota sukupuolten välisten oppimiseröjen kaventamiseen. Siihen tuo tasa-arvosuunnittelu on välineenä yksi hyvä, koska siinä voidaan etsiä niitä keinoja, mistä eriarvoisuus johtuu, mistä poikien heikommat oppimistulokset johtuvat. Onko kyse siitä, että kulttuuri on sellainen, että se ei suosi poikien koulussa olemista tai siellä pärjäämistä, onko kyse siitä, että poikakulttuuri on sellainen, että se ei arvosta esimerkiksi koulutusta samalla tavalla kuin tyttökulttuuri, tai onko kyse siitä, että arvioidaan eri tavalla poikien ja tyttöjen osaamista ja siinä on jotakin ongelmaa, jossa on sukupuolisilmäläsit tarpeen, jotta osataan katsoa se yhdenvertaisemmaksi? Toivon, että me eduskunnassa kiinnitämme huomiota jatkossa siihen, miten näitä asioita seurataan ja että eri kertomuksissa on vähän eri painopisteet eikä aina ne samat silloin, jos toimiala on varsin laaja.

Vielä tähän kertomusten rytmiin ja siihen, mitä niissä on. Jokainen valtuutettu joutuu laajasta joukosta valitsemaan ne asiat, joita kulloiseenkin kertomukseen nostaa. Vaikka nämä kertomukset eduskunnassa ovat ensimmäistä kertaa, niin kyllähän tasa-arvovaltuutettu on tehnyt oman kertomuksensa aiemminkin — ei se ole mikään uusi ilmiö — mutta se, että me käsittelemme tällä mitalla sitä, on uusi ilmiö, ja se on hyvä asia.

Itse toivoisin, kun meillä on ykköspuhemies siellä puikoissa, että me pääsisimme jatkossa sellaiseen rytmiin, että nämä kertomukset tulisivat eduskuntakauden alussa mahdollisimman pian. Se ei ehkä yhdessä vuodessa onnistu, mutta pikkuhiljaa. Silloin eduskunta ehtisi tekemään omat suosituksensa ja myös seuraamaan sitä, tapahtuuko niille jotakin. Tämä rytmitys on hyvä suhteessa hallitusneuvotteluihin, mutta toisaalta eduskunnan päätösvallan ja ikään kuin tällaisen asioiden eteenpäinpuskemisvallan näkökulmasta olisi hyvä, että nämä kertomukset tulisivat mahdollisimman varhain eivätkä silloin, kun meillä on viimeinen hetki täällä kaikkien muidenkin lakiruuhiin kanssa. Itse asiassa tasa-arvovaltuutettu kuittasikin tämän ajatuksen ja sanoi, että hän yrittää ainakin omalta osaltaan viedä tätä eteenpäin, mutta toivoisin, että se olisi meidän kertomustestamentti seuraavalle eduskunnalle. [Sari Tanus: Oikein hyvä!]

Puhemies Paula Risikko: Hyvä ajatus.

18.28 **Eva Biaudet r:** Arvoisa puhemies! Tähän viimeiseen: Tämän voi nähdä mielestäni monelta näkökannalta. Ollessani yhdenvertaisuusvaltuutettu eli vähemmistövaltuutettu, koin itse asiassa sen tosi onnistuneeksi, että se oli kauden lopussa, jolloin jollain tavalla oli sellaista tahtoa, että on huomannut, ettei ole pystytty ehkä ajattelemaan asioita niin kokonaisvaltaisesti, kun nämä uudistukset ovat tällaisia temaattisia eivätkä välttämättä sektori-kohtaisia. Siinä mielessä ehkä ainakin silloin aikaisemmin niitten kertomusten ja eduskunnan käsittelyn perusteella on viety valtavasti eteenpäin esimerkiksi ihmiskaupan vastaista työtä, mikä ei olisi tapahtunut ilman että olisi kerätty samalla tavalla sitä yhteistä voimaa ja kerätty kaikkia toimenpiteitä. Tämä on vähän näkökulmakysymys. Luulen, että kumminpäin vain pystytään tekemään, mutta on tärkeätä, että eduskunta käsittelee, ja sen takia on hyvä, että se on täällä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

Minusta on myös hyvä, että meillä on tällaisia erityisvaltuutettuja, jotka ovat rohkeita ja ottavat kantaa. Heidän velvollisuutensa on viedä syrjimättömyyttä eteenpäin. Se tarkoittaa myöskin sitä, että ehdottaa uudistuksia ja herättää keskustelua, ja siinä mielessä toivoisin, että emme yritä laittaa heille sordiinoa päälle vaan päinvastoin — meillä ei kuitenkaan ole riittävästi keskustelua näistä kysymyksistä. Sitten meidän asia on tehdä sitä lainsäädäntöä ja valmistella sitä sellaisella yhteisymmärryksellä, joka meillä on.

Sitten tästä sukupuolten välisestä tasa-arvosta — naiset tai miehet — minun mielestäni hän hyvin ottaa esille sen, että tämä ei ole nollasummapeliä. Jokainen naisten asemaa edistävä tasa-arvoteko on itse asiassa myöskin miehiä palveleva. Ei se tasaisempi hoivajako ole ketään vastaan, vaan me tiedämme, että se parantaa miesten elämää huomattavasti. Että nämä eivät ole vastakkaisia. Siitä pitäisi päästä eroon.

Selvästi täällä on myös otettu esille se, että esimerkiksi väkivalta on hyvin erilaista ja köyhyyttä on eri syistä miehillä ja naisilla, mutta naisten nämä ongelmat yleensä johtuvat nimenomaan heidän sukupuolestaan elämäntilanteesta riippumatta, kun taas monet — eivät kaikki — mieserityiskysymykset ovat enemmän elämäntilanteita kuin vain siitä miehisyydestä johtuvia, ja se liittyy myöskin tähän vallanjakoon, että ne kysymykset, jotka ovat nais erityisiä, eivät välttämättä aina ole olleet poliittisen agendan huipulla. Mutta en toki vähättele: Miesten ongelmat ovat tietenkin yhtä tärkeitä. Kukaan nainen ei varmaan ole halunnut vähätellä. Yleensä naispoliitikot ovat ajaneet myöskin sosiaalisia reformeja, jotka ovat auttaneet miesten asemaa, ja sosiaaliset kysymykset yleensä ovat olleet nimenomaan naisten poliittisella agendalla.

18.31 Sari Tanus kd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on käytetty oikein hyviä puheenvuoroja. Edustaja Mäkelä nosti miesnäkökulmaa esiin ja toisaalta edustaja Biaudet hyvinkin sitä, että monta kertaa kun edistetään tasa-arvoa, se on sekä miesten että naisten hyväksi.

Mutta yksi asia, joka tässä nousee ja pakkaa väkisinkin esiin ja josta edustaja Mäkelä mainitsikin, on miesten kokema perheväkivalta. Se on vielä ehkä edelleen sellainen, mikä liian usein jää sinne piiloon, ja miehillä edelleenkin tuntuu olevan iso kynnys lähteä siitä kertomaan, ja valitettavan usein vielä jää sitten niin, että sitä ei edelleenkään oteta oikein vakavasti. Että siihen liittyy monenlaisia tuntemuksia ja monenlaisia haasteita, ja kaikenlainen väkivalta tietysti on oire jostakin ja siihen pitää tarttua, mutta tietyllä tavalla tässä on erikoispiirteitä silloin kun se perheväkivalta, lähisuhdeväkivalta kohdistuu miehiin.

Edustaja Filatov toi minusta hyvin esille tätä ajankohtaa. Meillähän hiljakkoin oli lapsiasiavaltuutetun kertomus käsittelyssä ja nyt sitten tämä tasa-arvovaltuutetun kertomus, molemmat ensimmäistä kertaa täällä eduskunnassa, ja neljän vuoden välein molemmat on tarkoitus tuoda. Itse kyllä kanssa mietin, eikö olisi parempi ainakin jonkin verran aikaisemmin tuoda näitä kuin aivan täällä lopussa. Että jos nyt ei ihan alkukauteen — siellä on paljon ohjelmien tekemistä ja muuta, kun pääsee eduskunta liikkeelle — mutta kuitenkin vaikka puoleenväliin kautta, että olisi mahdollisuus vielä tehdä jotakin.

Toinen asia, minkä haluaisin nostaa tässä esille, on tämän käsittelyn ajankohdasta siinä mielessä, että toivetta kyllä on tullut ja esittäisinkin rouva puhemiehelle, että voisivatko nämä niin lapsiasiavaltuutetun kuin tasa-arvovaltuutetun käsittelyt olla enemmän päiväaikaa, aikaisemmin, että ne voisivat saada vielä paremman käsittelyajankohdan, ja voisiko ajatella, että näistä käytäisiin myös jonkinlainen esimerkiksi ryhmäpuheenvuorokierros, jolloin ne tulisivat välttämättä. Ajattelen, että tällainen käsittelymuutos edesauttaisi sitä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

että jokaisessa ryhmässä näitä käytäisiin huolellisemmin ja paremmin läpi ja arvioitaisiin asioita, missä on vielä puutteita ja mihin voitaisiin ehkä saada vielä muutoksia aikaiseksi. Tällaista toivetta esittäisin. Myös joissakin keskusteluissa tämä nousi toistenkin kansanedustajien taholta esille, että voisi olla parempi aiemmin päivällä, jos mahdollista, ja ehkä myös näitä ryhmäpuheenvuoroja, niin saisimme vielä lisää vahvuutta näiden käsittelyyn.

18.34 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Sen verran vielä, että edustaja Filatov oli äsken täysin oikeassa. Niin juuri pitäisi olla, että näitä asioita käsiteltäessä näiden valtuutettujen henkilökohtaiset mielipiteet ja puolustaustat eivät näkyisi läpi. Mutta nyt kuitenkin on niin, että esimerkiksi lapsiasiavaltuutettu on julkisesti sosiaalidemokraattien eduskuntavaaliehdokkaana ja useissa hänen linjauksissaan näkyy nimenomaan hänen puoluepoliittinen taustansa. Nyt en tiedä, mikä on tämän tasa-arvovaltuutetun Maarianvaaran puolustausta, mutta hyvin punavihreältä se tämän kertomuksen perusteella vaikuttaa. [Eva Biaudet: Minä luulen, että se on perussuomalainen!]

Tällainen piilovaikuttaminen on mielestäni suorastaan pelottavaa. Jos esimerkiksi tämän kertomuksen suositukset toteutettaisiin sellaisenaan, oltaisiin varsin pian tilanteessa, jossa olisi laitonta sanoa, että sukupuolia on vain kaksi ja ettei mies voi synnyttää. Tällainen ajatus tuntuu äkkiseltään naurettavalta, että näiden sanominen olisi laitonta, mutta jo tällä hetkellä tällaisten asioiden ilmaiseminen johtaa kieltoon sosiaalisessa mediassa — Facebook sensuroi tällaiset kommentit pois jo tänä päivänä. Ja jos tämän raportin lainsäädännölliset ja rikoslain kannalta merkittävät muutosehdotukset toteutettaisiin sellaisenaan, suunta tulisi olemaan sama myös rikoslain käytäntöjen puolella. [Eva Biaudet: Ministeri Lindströmhän on hänet nimittänyt, niin että hän on varmaan perussuomalainen!]

18.36 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Olen kyllä tiukasti eri mieltä tästä analyysistä, minkä edeltäjä lopuksi teki siitä, mikä tulee minkäkin kertomuksen mukaan kielletyksi, koska sellaisia esityksiä tässä kertomuksessa ei ole.

Mitä tulee tähän painoarvoon, niin itse asiassa siinä on varmasti monenlaisia keinoja, joilla me voimme saada paremmin esiin ja koko eduskunnan tietoon niitä analyyssejä ja niitä suosituksia, mitä valtuutetut tekevät. Mutta minusta on oleellista se, että valtuutetut tekevät itsenäisesti omaa työtänsä [Eva Biaudet: Kyllä!] ja he tekevät omista näkemyksistään, omista kansainvälisistä sopimusanalyysistään ja tutkimustiedon perusteella niitä esityksiä, joita he tekevät, ja poliittiset päättäjät päättävät, mitkä lait säädetään ja mitkä jätetään säätämättä. Siinä se politiikka tulee peliin.

Mitä tulee tähän aikataulukysymykseen, niin nostin sen esiin sen takia, että esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta työelämä- ja tasa-arvovaliokunta piti julkisen kuulemisen, joka oli kaikille avoin. Sinne saattoivat tulla kaikki edustajat kuulemaan tai katsoa netin kautta, minkälaisia asiantuntijoita tuota tematiikkaa esitteli. Se selkeästi nosti sen painoarvoa. Mutta kun meille kävi niin — mikä ei ole tasa-arvovaltuutetun syy, koska itse asiassa hän on vaihtunut ja on monia syitä, mitä tässä on taustalla — että tämä on vain rakenteellisesti tullut näin myöhään, niin tällä hetkellä me joudumme kuulemaan kirjallisesti valtaosan asiantuntijoista sen vuoksi, että ei yksinkertaisesti ole aikaa, kun meillä on tämä loppuruuhka. Ehkä sen takia kiinnitin huomiota siihen, että tämä loppuvaihe on hankala, ja toivoisin, että näitä kertomuksia voitaisiin käsitellä ikään kuin riittävän ajoissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 143/2018 vp

18.37 **Eva Biaudet r:** Puhemies! En pitkitä enempää, mutta haluan myöskin todistaa samaa, että meidän erityisvaltuutettujärjestelmämme on itse asiassa tosi kuuluisa. Monessa maassa on kysytty nimenomaan tätä järjestelmää, kun meillä on itsenäiset valtuutetut, jotka raportoivat eduskunnalle ja tekevät myöskin suosituksia ja joilla on tiedonsaantioikeus. Se on todella, todella arvostettua muuallakin ja on hieno järjestelmä, eli suojellaan sitä.

18.38 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti tuo, mihin viittasin äskeisessä väitteessäni näistä kriminalisoinneista ja rikoslaista.

Elikkä sivulla 107 raportissa kohdassa 7.4 Suositukset lukee seuraavaa: ”Lainsäädäntöä tulisi kehittää siten, että se tunnistaa esimerkiksi sukupuolittuneen vihapuheen ja viharikokset sekä naisiin kohdistuvan väkivallan. Selvitetään esimerkiksi, tulisiko kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikoksen tunnusmerkistöön kirjata sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu.” Erityisesti tämä viimeinen lause eli ”sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu” tarkoittaa suomen kielelle käännettynä juurikin sitä, mitä äsken mainitsin: jos sanot, että sukupuolia on vain kaksi ja mies ei voi synnyttää, syyllistyt rikokseen tämän suosituksen mukaan. [Eva Biaudet: Ei! Vihapuhetta!]

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan on annettava lausunto.